

Facit till Tummen upp! Svenska kartläggning åk 5

Arbeta med *Pjäsen*

Sidorna 2-5

Fakta

1. Det är höst. Det är grått och ruggigt, nästan mörkt, fast klockan bara är ett på eftermiddagen. Höstlöven virvlar i vinden.
2. Det är grått och ruggigt, nästan mörkt, fast klockan bara är ett på eftermiddagen./ Höstlöven virvlar i vinden./ Jag gillar inte blåst./ Regndropparna rinner ner längs bilrutan./ Plötsligt letar sig en solstråle in genom köksfönstret och träffar Martin precis i bröstet.
3. Det är Katrin, Martins lärare, som ringer när de kommer hem.

Förståelse

4. Martin har varit och tränat på en pjäs/ skolpjäs (i skolan).
5. Mamma tycker att han ska berätta att han tycker om att sjunga och att han vill ha en annan roll/ att han inte är nöjd/glad/ att han inte bara vill dansa.
6. Martin hade tappat den när han försökte sig på att jonglera med tre apelsiner.

Analys

7. **Exempel på svar:** Martin känner sig ledsen/ besviken/ ensam/ arg.
8. **Exempel på svar:** Martin tänker på att han ska få sjunga/att han ska få vara med i pjäsen/ att han inte bara ska vara ett dansande ensamt träd/att hans kompisar Sandra och Anton visste att han tycker om att sjunga och att de brydde sig om honom.

Arbeta med *Renen*

Sidorna 6-8

Fakta

1. En ren kan bli ca 20 år.
2. En ren äter gräs, blad och olika lavar.
3. I Sverige finns ca 260 000 renar.

Förståelse

4. Rentjuren använder hornen för att imponera på korna och för att skrämman iväg andra tjurar under parningssäsongen. Renkon använder sina horn för att mota bort tjurar som vill beta på samma ställe.
5. Renen kan möta rovdjur såsom varg, järv, lodjur och björn. Rovfåglar kan också vara farliga och ta renkalvar. Snöskred och laviner kan också vara faror för renen.

Analys

6. Ljudet gör det lättare för renarna att hålla ihop flocken i mörker eller dimma. Om en ren blir orolig och rör på sig kan de andra djuren i flocken höra att knäppandet ökar. De förstår då att de måste vara vaksamma och hålla ihop.
7. *Elevens faktatext.* Faktatexten bör innehålla enkla beskrivningar, egna formuleringar och vissa ämnesspecifika ord och begrepp. (Läraren läser och godkänner texten.)

Arbeta med reportaget *Var rädd om miljön!*

Sidorna 9-10

Fakta

1. Packa upp och hänga upp dem så de torkar. Då behöver de inte tvättas varje gång man använt dem.

- Skolan kan medverka i skräpplockardagar. Skolan kan servera kravmärkt mat. Man kan vara rädd om saker, böcker och möbler så att inte skolan behöver köpa nytt så ofta. När man ska på skolutflykt kan man välja någonting som ligger nära skolan och man kan välja att t.ex. cykla (istället för att kanske åka bil, buss, tåg eller flyg).

Förståelse

- Man ska undvika att köpa nya saker eftersom varje sak som tillverkas påverkar miljön. När nya saker görs används naturtillgångar, till exempel olja och trä. Dessutom släpps ibland farliga ämnen (föroreningar) ut vid tillverkningen. Genom att köpa begagnade saker kan man alltså vara snäll mot miljön.
- Saker vi kan göra för att ta hand om vår miljö.

Analys

- Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

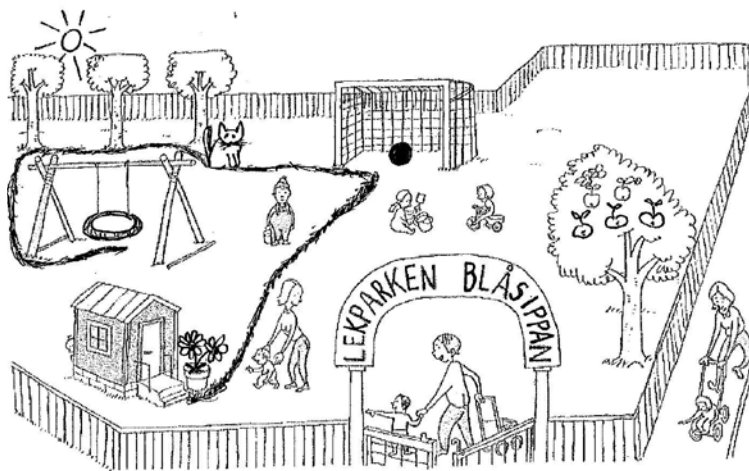
Arbeta med Så här tycker jag...!

Sidorna 11-12

- Exempel på svar:** Man kan läsa insändare i olika typer av tidningar, t.ex. dagstidningar och veckotidningar, och på Internet.
- a) *Elevens eget svar. Exempel på svar:* Kanske för att personen inte vill avslöja att den inte duschar. (Läraren läser och godkänner svaret.)
b) *Elevens eget svar. Exempel på svar:* Prata med föräldrar, lärare eller elevråd. (Läraren läser och godkänner svaret.)
- Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
- a) *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
b) *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Lekparken

Sidan 13

Arbeta med Uppleva dikter

Siddorna 14-16

Fakta

1.

Regn

Sorlar, sorlar, susar
 sommarregnets sorl,
 alla trädens våta
 blad och knoppar gråta
 dropp – dropp – dropp
 och där nedan rusar
 bäck i sorl och porl,
 bäck i sorl.

Hunden

Igår såg jag en svart hund
 Den hade ätit så den var alldeles rund
 Den rullade nästan när den skulle gå
 Och gungade när den stilla skulle stå
 Den var väldigt tyst, sa inte ens "voff"
 Men ballonghundar låter nog inte annat än "poff"

- a) *Elevens eget svar. Exempel på svar: Lycka eller Var det bättre förr?* (Läraren läser och godkänner svaret.)
b) *Elevens eget svar. Exempel på motsatsord: söt-ful, gott-äckligt. Exempel på motsatsmeningar: Ett bad i ett kallt hav i sommarvärmen – En varm kopp choklad när jag fryser på vintern* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Förståelse

- Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
- Elevens eget svar. Exempel på svar: Det kan finnas glasbitar/skärvor av stjärnor i gräset, och man kan skära sig på dem.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Analys

- Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
- Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
- Elevens eget svar.* (Läraren lyssnar och godkänner svaret.)

Arbeta med Skogshuggaren och de tre önskningarna

Sidorna 17–18

Fakta

- Skogshuggaren arbetade i skogen, med att hugga ved.

Förståelse

- Han fick tre önskingar för att han hjälpte en liten gubbe som hade fastnat med foten i en trädstam.

Analys

- a) *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
b) *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
- Här finns utrymme att välja ett ordspråk av tre och det viktiga är att eleven kan motivera sitt val. (Läraren läser och godkänner svaret.)

Jämföra texter

Sidorna 19-20

Bara för en liten stund

- Skönlitteratur
- Elevens eget svar. Exempel på svar: Kanske en tjej i skolan/klassen som han gillar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Affären

- Instruktion
- Elevens eget svar. Exempel på svar: Den talar om hur man ska gå för att komma till en särskild plats. Den berättar hur man gör. Texten förklarar hur man hittar.*

Ek – ett träd som lever länge

- Faktatext
- Elevens eget svar. Exempel på svar: Kanske när man vill veta mer eller lära sig om något, t.ex. till ett skolarbete.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Hundliv

- Reportage
- Elevens eget svar. Exempel på svar: Kanske för att texten berättar om något som finns på riktigt. Det är en artikel i en tidning. Den som skriver är och hälsar på och skriver om det som den ser.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Min katt

Sidan 21

Skiljetecken

Förslag på möjlig lösning:

Husdjur kan vara speciella. Ibland tycker man att man förstår vad de tänker. Min katt tycker om köttbullar. Jag vill att den ska äta fisk. En gång tog den en köttbulle från min tallrik. / En gång tog den en köttbulle från min tallrik!

– Vad gör du? skrek jag.

– Fy! sa jag sedan högt och bestämt och höjde ett varningens finger. / – Fy, sa jag sedan högt och bestämt och höjde ett varningens finger.

Då tittade katten på mig. Den tyckte nog att det var oräddvist. Den ville också äta från tallriken. Jag fick ju det. / Jag fick ju det!

Lyssna och skriv!

Sidan 22

Dikteringsord, se nedladdningsbar PDF på Libers hemsida, www.liber.se

En sommardag

Sidorna 23-24

1. Substantiv är något man gör eller vad som händer
Adjektiv är ord för t.ex. saker, människor och namn
Verb beskriver hur något är eller ser ut

Substantiv

2.

katt

en katt flera katter den katten de katterna

flicka

en flicka flera flickor den flickan de flickorna

boll

en boll flera bullar den ballen de bollarna

träd

ett träd flera träder det trädet de träden

Adjektiv

3. Mormor köpte en grön väska.

På marken låg det en lång/grön orm.

Det var en lång/glad farbror som satt och skrattade i bussen.

Det fanns inga röda äpplen så Alice tog ett stort/grönt päron istället.

Lina fick ett litet och ett stort paket när hon fyllde år.

Verb

4. Igår åt jag glass.

Igår cyklade Emil till affären.

Igår målade Isa en blomma

Igår simmade jag långt.

Substantiv, adjektiv och verb

5. Solen lyser och värmer. Lisa äter en kall glass.

Pappa badar med Kalle. De skrattar. Kalle

ropar på Lisa, men Lisa vill inte bada. En liten

hund med en stor nos springer förbi och luktar

på Lisas fot. Lisa fnissar. Det kittlar. Lisa känner

på den mjuka pälsen. Hunden viftar på sin långa

svans.

6.		
substantiv	verb	adjektiv
solen	lyser	kall
Lisa	värmer	liten
Lisas	äter	stor
glass	badar	mjuka
Kalle	skrattar	långa
hund	ropar	
nos	vill	
fot	springer	
pälsen	luktar	
hunden	fnissar	
svans	kittlar	
	känner	
	viftar	

Min berättelse

Sidan 25

Eleven skriver en berättelse utifrån de alternativ som presenteras. (Eleven kan också välja att skriva om ett eget ämne. Det viktiga är att eleven skriver en sammanhängande berättelse.)

Vad bör uppmärksammas i elevtexten?

- Språklig variation, varierande ord. Uppmärksamma upprepningar av ord t.ex. *sen, då, jag*.
- Lagom många adjektiv som är rimliga i beskrivningar av personer och miljöer.
- Tydlig inledning, handling och avslutning (med karaktäristiska ord för inledning och avslutning), dvs. fungerande struktur.

Min berättelse – textbearbetning

Sidan 26

Eleven bearbetar sin berättelse utifrån den respons som erhållits.

Eleven bör ha en uppfattning om på vilket sätt han eller hon ska bearbeta texten för att öka tydlighet och kvalitet.

Där vill jag vara

Sidan 27

Eleven skriver om en plats utifrån förslagen som eleven hittar i instruktionen.

Vad bör uppmärksammas i elevtexten?

- Språklig variation, varierande ord. Uppmärksamma upprepningar av ord t.ex. *sen, då, jag*.
- Adjektiv i beskrivningar av platsen. Det ska gå att föreställa sig platsen. Olika sinnen och känslor bör finnas representerade.
- Begripligt innehåll och fungerande struktur. Tydlig inledning, innehåll och avslutning (med karaktäristiska ord för inledning och avslutning).

Där vill jag vara – Respons

Sidan 28

Eleven ger konstruktiv kritik om kompisens text genom att eleven t.ex. uppmärksammar:

Miljöbeskrivningar

- Uttryck och formuleringar som beskriver platsen/miljön (innehållande t.ex. dofter, detaljer/saker, färger, former, väder, ljud och stämning.)

Ordval

- Varierande ord vid händelseordning, det vill säga alternativa ord till upprepning av t.ex. *sen, då, jag*.
- Adjektiv för miljöbeskrivning (och ev. personbeskrivning).
- Enkla/svåra ord.
- Stavfel.
- Orden i meningarna används på ett sådant sätt så att det blir fungerande stryktur och flyt i läsningen.

Cykelturen

Sidan 29

Eleven skriver en berättelse utifrån förslagen som eleven hittar i instruktionen.

Vad bör uppmärksammas i elevtexten?

- Tydlig inledning, handling och avslutning dvs. fungerande struktur.
- Innehåller huvudperson/er, en miljö, en händelse och en lösning samt nödvändiga förklaringar för att sammanhanget tydligt ska framgå.

Älgen

Sidan 30

Eleven skriver en enkel faktatext om älgen med enkla beskrivningar och egna formuleringar.

Texten bör innehålla ord och begrepp som är karaktäristiska för ämnet.

Texten bör visa att eleven kan söka, välja ut och sammanställa informationen från tankekartan.

Du är experten!

Sidan 31

Eleven ger skriftliga instruktioner om valt ämne. Instruktionerna har en tydlig struktur och logisk följd.

Eleven kompletterar sin instruktion med en illustration, där illustrationen förstärker och levandegör den skriftliga instruktionen och gör den tydligare.

Vad betyder ordspråket?

Sidorna 32

Eleven samtalar om de olika ordspråken och dess betydelser. Om eleven inte vet vad ett eller flera ordspråk betyder bör eleven visa intresse för att lyssna på kamraterna eller på annat sätt ta reda på betydelsen.

Eleven diskuterar i vilka situationer ett eller flera av ordspråken kan användas.

Eleven väljer sedan ut ett ordspråk som den skriver en förklaring till.

Berätta och påverka

Sidan 33

Eleven presenterar ett ämne och övertygar publiken (kompisarna i klassen) om att det är en bra idé genom att

- presentera innehållet tydligt (vad idén innebär)
- presentera vilken målgrupp idén riktar sig till
- presentera syftet med/argument för idén (varför lyssnarna bör göra det eleven säger/presenterar)
- framföra budskapet på ett engagerat sätt och med viss inlevelse (t.ex. med gestikuleringar och olika tonfall).

Cykeltider

Sidorna 34–35

Eleven väljer en cykel som den vill argumentera för. Eleven skriver stödord och argumenterar sedan muntligt för en av cyklarna i artikeln med minst tre argument, gärna fler.

Elevens argument består av utförliga förklaringar, innehållande information från texten och personliga åsikter.

Eleven bör argumentera med viss inlevelse och engagemang, t.ex. med gester, kroppsspråk, tonfall och röstläge, som visar om eleven är för eller emot förslaget.

Arbeta med

Hej, jag heter Lina!

Sidorna 36–37

1. Svenska
läsa
kanin
vän
2. Eleven har ringat in:
sød (danska)
søt(norska)
söpö(finska)
sætur (isländska)
3. a) danska: jeg
norska: jeg
isländska: ég
b) danska: fodbold
norska: fotball
isländska: fótbolta
4. *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)
5. *Elevens eget svar.* (Läraren läser och godkänner svaret.)

Anpassa språket

Sidorna 38

Eleven diskuterar kring hur språket anpassas i de tre olika situationerna. Eleven förstår och kan ge exempel på vilka av de tre situationerna som kräver en formell text samt när en informell text kan fungera.

Eleven ger förslag på hur texter kan anpassas, till exempel hur ett sms kan inledas jämfört med en inledning i ett brev.

Eleven visar att den deltar i diskussionen genom att lyssna, ställa frågor och föra samtalet vidare.